

Kia hora ra ano te maramatanga ki roto ki o tatau ngakau, a, ka whai tatou i te ara o taua maramatanga, ka honea ai tatau i te kohi.

Kei te 6000 ki te 7000 nga tangata mate kohi o Nui Tireni i te wa kotahi. He pakeha anake enei. Kaore to tatau nei kaute i te uru ki tenei.

E ki ana nga takuta pakeha he kaha atu te mate nei ki te tope i nga iwi kiri pango, notemea he tauhou o ratou toto ki te whawhai ki te mate nei. Ko au e ki ana kaore he rereketanga. Ka mutu ano pea te rereketanga he marama no nga iwi kiri ma he kuare no te iwi kiri pango. Mehemea nga ahua kiri katoa ka mau i te maramatanga kaore he rereketanga.

NGA TOHU TUATAHI.

I runga i te mea kei te tata ki te 95 Maori i roto i te 100 he kakano kohi kei roto i o ratau toto, me noho tonu te tangata i runga i te tupato. Taua tupato tenei: Ka pangia auautia e te rewharewha, me haere ki tona takuta kia tirohia. Ka kore e hiahia ki te kai me haere ki te takuta, kia tohutohutia. Tetahi tohu tuatahi ko te teretere o te patētē o te manawa. Te hoa o tena ko te wera o te kiri; he wera iti nei. He wera e mohio ana te tangata kaore tona tinana i te pai rawa. Me maharahara ia mo enei ahua. Hui atu ki enei te kawa o te kai. Ki te haere ia ki te takuta me mau e ia tona mimi i roto i te patara i ata horoitia. Tera tetahi mea kei roto hei tirohanga ma te takuta. Taua mea he *albumin*. E kitea ana taua mea i roto o te mimi o te tangata kei te whaka-kohi haere. Tetahi tohu o te timatanga kohi, ko te ma o te pito whakamuri o runga o te waha, o te tohetohe. *Ko te tamaiti wahine ewhaka-kohi ana ka ngaro tona mate wahine.* Ko ianei nga tohu o te kohi i mua atu o te wa e kitea ai e katoa. He pukupuku etahi kei runga ake o te ā o te kaki. Ko ta te takuta tenei e ki nei ko te wa o mua atu i te kohi: ara, "the pretuberculosis stage." No reira te mea tika, ia toru marama, ia marama ranei me haere te tangata, te wahine ranei ki te takuta. Me whakaatu tonu, ko te take o to hoki-hoki kia tirohia mehemea tera koe e kohi, a, kia tohutohutia mai hoki te karo mo taua mate, te ahua ranei o te noho e kore ai e tutuki atu ki reira.

Otira he mea uaua te ruke atu ki raro i nga tikanga, i nga whakahaere kua waiia tatau. E hara te Maori i te iwi waha ki te takuta, ehara hoki i te iwi pirangi ki te takuta. E hara ano hoki i te iwi maharahara kei pangia e te mate.

Ko tetahi tenei o raua rereketanga ko te pakeha. Mehemea te pakeha kei te wahi kore takuta e noho ana kamui tona awanga-wanga. Ko te Maori, ko te noho nui tonu, ano kaore he mate i te rere i te ao. Koianei o ana tikanga kaore nei e taea e tatau te ruke